

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

UDC 271.222(497.11)-726.3(497.5 Belo Brdo):929"17/19"(049.32)
UDC 930.85(497.5 Belo Brdo)"17/19"(049.32)

ЧУВАР ПАСТВЕ И СЕЋАЊА

(Мирко М. Тишма, *Свешћеници у Белом Брду и прикљученија*,
Словенско слово, Београд 2016)

Попут Радослава Грујића и Стеве Димитријевића, у најбољој традицији својих претходника, а ипак на себи својствен и аутентичан начин, прота Тишма бави се делом богате историје српске цркве. Пажљиво, са старих докумената рашчитава, путује кроз време и простор, сведочи и о свом времену, отима од заборава. Сабира расуто, објављује и опомиње.

По рођењу Београђанин, син Марка, жандармеријског наредника, и Олге из славонског Чепина, прота Тишма од детињства је привржен Богу и цркви. Након Другог светског рата, у немирним и тескобним годинама за српску цркву, он уписује и завршава Богословију Светог Саве. У Крушедолу је рукоположен за ђакона 1952, а исте године и за презвитера. Био је парох села Допсин код Осиека (1952–1954), Белог Брда (1954–1971) и парох при Храму Света Три Јерарха у Новом Саду (1971–1996). Био је архијерејски намесник, секретар епископа бачког и секретар Епар-

хијског Управног одбора Епархије Бачке као и члан Епархијског савета. Он се, међутим, не задовољава уобичајеним животом свештеника, жели и може више. Учио је сликарство код академског сликара Љубе Вернера у Осиеку, студирао и завршио историју уметности на Филозофском факултету у Београду. Био је и први управник обновљене Српске манастирске штампарије у Сремским Карловцима. Бави се историјом цркве, историјом уметности, пише и сарађује у бројним црквеним часописима како у земљи тако и у иностранству. Прота Тишма је дугогодишњи стални члан Матице српске и сарадник капиталног Матичиног пројекта „Српски биографски речник“. За шест томова овог пројекта написао је чак 80 биографских одредница. Писао је и за *Свеске Матице српске*, као и за реномирани *Зборник Матице српске за ликовне уметности*. Из његовог пера проистекле су и значајне монографије: *Сарвац и његово доба* (Београд 1972), *Српска црква Светог Николе у Белом Брду* (Крагујевац 1988), *Црква Рођења Пресвете Богородице у Кољивни* (Сремски Карловци – Вуковар 1997), *Срби и црква у Чешину* (Сремски Карловци – Вуковар 1997), *Епископ бачки Мићирофан Шевић и његово доба* (Велика Ремета 2009).

Пред нама је још једно дело настало вишеструким трудом и радом овог свестраног аутора – *Свешћеници у Белом Брду и прикљученија*. Књига је објављена захваљујући архимандриту Стефану Вучковићу, игуману манастира Велике Ремете. Уредница ове књиге је Јања Тодоровић а издавач „Словенско слово“. Прота је књигу посветио сенима своје животне сапутнице Славице.

Књига је концептуално подељена у три целине. Прву (централну) и највећу целину

чини 29 биографија свештених лица у Белом Брду. Други део „Прикљученија” односи се на Цркву посвећену Светом Николи, становништво Белог Брда, школу и учитеље... У трећем делу „Прилози и прикљученија” аутор у сећању као сведок чува занимљиве догађаје из Белог Брда.

При читању првог дела ове вредне књиге, прва помисао била је да неке значајније и веће српске средине немају сличну књигу, нити могу да осветле деловања свог свештенства у ранијем периоду. Белобрђани, дакле, имају ту привилегију да је аутор био њихов парох и да је више од шест деценија проучавао документе и бележио податке о свештеницима. Биографије свештеника и ђакона аутор прати од 1715. године до дана данашњег.

Да би се овакав истраживачки рад обавио и да се појавила оваква књига велика захвалност придаје се митрополиту београдско-карловачком Мојсију Петровићу који је свим свештеницима од 1727. године наложио да се бележе „у нарочите бележнице све случајеве смрти, рођења и венчања”. Захваљујући овој наредби, али и преданости православних свештеника, аутор је на основу аутентичне грађе саставио животописе белобрдских свештеника. Као најстарији документ он помиње *Домовни њројкоол* из 1750. године (ови протоколи вођени су за сваку годину све до 1941. године). У тим протоколима свештеници су пописивали домаћинства, почев од свештеничког, па све сеоске домове. На основу тог протокола аутор констатује да је те године у Белом Брду било пет свештеника и два ђакона.

Прва двојица белобрдских свештеника завршили су живот као монаси, јер је тада владало уверење црквених власти да сваки обудовљени свештеник мора да се замонаши. Први поменути је поп Петко, рођен у Белом Брду, каснији јеромонах Петроније, сабрат Манастира Гргетега. Други свештеник био је Јован Николајевић, потоњи јеромонах Јоаникије, такође сабрат Манастира Гргетега. Нажалост, аутор није успео да реконструише годину њиховог упокојења, јер су усташе за време Другог светског рата уништиле целу манастирску документацију. Као свештеници помињу се и син јероманаха Петронија и двојица синова јероманаха Јоаникија.

Један од најзначајнијих пароха био је протопрезвитер Антоније Поповић (1731–1793), угледан и способан прота, који је руководио

изградњом Цркве Светог Николаја. Био је и родоначелник породице Протић из које потичу још четири белобрдска свештеника (Антонијеви синови Јован, Кирил, као и његови унуци Симеон и Евстратије). Један за другим, у Белобрдској парохији смењивали су се свештеници, међу којима су били потомци претходних свештеника, они „из оближњег села Трпиње”, али и из других, даљих, средина. Својим радом истицао се свештеник Александар Шимић који је био у парохији од 1922. до 1937. године. Предавао је црквено певање ђацима Карловачке богословије. У Белом Брду је појао карловачко пјеније и учио своју паству. Проповедао је често, увео је велику исповест као обавезну, и мирно завађене, основао је Православну хришћанску заједницу, његовим настојањем оформљено је Црквено-певачко друштво „Змај”, и, уопште, снажио је друштвени живот овог краја. Пароха Шимића, агилног и по добру упамћеног свештеника наследио је 1937. године парох Лав Доседјел, православни Чех који је у Битољу завршио Српску богословију. Доседјел је био истински пријатељ српског народа, који се свим уклопио у живот становника Белог Брда. Током Другог рата хапсили су га и малтретирали и Немци и усташе. За време рата прикључио се партизанском покрету, па је као такав, након рата, поново био парох у Белом Брду. Међу свештеницима, чије су биографије изнете хронолошким редоследом, аутор Тишма је навео и своју (аутобиографију). Протино деловање у Белом Брду прожима и друге делове књиге, као што се и у самој његовој биографији наводе и подаци значајни за деловање и изван Белог Брда. Аутор је скицирао портрет за сваког од ових свештеника на основу докумената али служио се и логиком и рачуном.

На основу матичних књига аутор закључује да је Срба у Белом Брду било и пре Велике сеобе, а више извора говори у прилог томе да су се Срби населили након Мохачке битке. Аутор констатује да унијаћења није било, јер је Бело Брдо било под непосредном управом митрополитског властелинства у Даљу, који је био јак црквени центар православља.

У другом делу књиге „Прикљученија” (Интересантни и важни подаци из прошлости Срба у Белом Брду код Осијека и њиховог храма Светог оца Николаја), пише о судбини сачуваних црквених и богослужбених књига

које су становници скривали на црквеном тавану. Током рата прота Тишма писао је о књигама Храма Светог оца Николаја у Белом Брду, али је још вредније његово бележење записа који се налазе на овим црквеним књигама. Такође је писао и о Фонду књига Српске православне парохије у Белом Брду. Важан сегмент живота мештана Белог Брда чини и Српско певачко друштво „Јован Јовановић Змај”. Занимљив прилог је и „Списак презимена и поруганија – шпицнаме становника у Белом Брду”. Користан је и прилог о Српској народној вероисповедној школи, а аутор се потрудио да напише и биографије сеоских учитеља, а бавио се и питањем насилног покрштавања становника Белог Брда у току Другог светског рата. Навео је имена 20 породица које су могле храброст и потписале да не желе да пређу у римокатоличку веру и које су протеране из Белог Брда. На крају овог поглавља налази се списак имена страдалих мештана Белог Брда (144 особе) током Другог светског рата.

Трећи део је по обиму најкраћи, али становницима Белог Брда вероватно најзанимљи-

вији. Реч је о успоменама на бивше парохијане и догађаје о њима у причама проте Тишме. Прича о Швабици Шмит Розини је занимљива али и поучна. Наиме, Роза је Немица која је у Бело Брдо дошла након рата и иако римокатоликиња редовно је ишла у православну цркву на богослужења. Говорила је: „Бог је један и зато долазим у Вашу цркву и мени је овде лепо”. Ова целина се истиче и посебним драгуљем – дозом хумора, с правом мером.

Нит која везује ову књигу и која провејава кроз све странице је вишевековна борба да се опстане у својој вери и нацији. На акрибичан али документовано утемељен начин, ова књига казује о прошлим временима, о свештеницима, цркви, народу, дакле, и о историји духовног живота у Белом Брду. Мирко Тишма, својеврсни историчар културе, свестан да заборав прекрива прошлост ако се о томе не пише, овом својом књигом обелоданио је и оставио за сећање многе важне људе и догађаје. Својим трудом и радом у временским годинама (87 година) трајно је дао допринос не само историји Белог Брда већ и много шире.

Др Александра Новаков
Матица српска, Нови Сад